

Lekce 6

Indikativ imperfekta a aoristu aktiva^a

1. Pro vyjádření minulosti se v řečtině užívá tři různých časů: imperfekta, aoristu a plusquamperfekta (srov. lekcí 5.1). Nazývají se časy historické či vedlejší.^b Společnou charakteristikou historických časů je, že před kmenem stojí tzv. **augment**. Augment se vyskytuje výhradně v indikativu, v ostatních slovesných způsobech nikoli.

Imperfektum

2. Imperfektum vyjadřuje **nedokonavý děj v minulosti**. Tvary imperfekta se tvoří od téhož kmene, který má sloveso v přítomtu. Tento společný kmen nazýváme **prezentní** (παιδευ-). Ve tvarech imperfekta se prezentní kmen rozrůstá o dva prvky: 1) osobní příponu za kmenem a 2) augment. Ten má základní podobu samohlásky *ἐ-* připojené před prezentní kmen. Indikativ imperfekta má tyto tvary:

	SG.	PL.
1. OS.	ἐ-παιδευ-ο-ν	ἐ-παιδευ-ο-μεν
2. OS.	ἐ-παιδευ-ε-ς	ἐ-παιδευ-ε-τε
3. OS.	ἐ-παιδευ-ε(ν)	ἐ-παιδευ-ο-ν
	<i>vychovával jsem</i>	<i>vychovávali jsme</i>
	<i>vychovával jsi</i>	<i>vychovávali jste</i>
	<i>vychovával</i>	<i>vychovávali</i>

Tvar první osoby singuláru a třetí osoby plurálu je shodný. Ve všech tvarech imperfekta je jasně patrná tematická samohláska *-e-/-o-*, stojící na rozhraní kmene a osobní přípony (srov. lekcí 5.4). Prezens a imperfektum sdílejí jeden tvar **infinitivu**: παιδευειν.

3. **Augment** v podobě *ἐ-* mají slovesa, jejichž kmen začíná na souhlásku. Pokud však kmen slovesa začíná na samohlásku, projevuje se augment jejím dloužením:

- a) Počáteční samohlásky *ἐ-, ἄ-* se dlouží na *ἦ-*. Např. *ἄρχω začínám, vládnou, v imperfektu ἤρχων* (koncovky zůstávají stejné, tj. *ἤρχες, ἤρχε(ν), ἤρχομεν, ἤρχετε, ἤρχον*); *ἐλάττω ženu, pochoduji, impf. ἤλαυνον*. Tak i u dvojhlásek

Indikativ imperfekta a aoristu aktiva

αυ-, ευ-, např. *αυξάνω rozmnožuji, impf. ηύξων; εὐρίσκω nacházím, impf. ηύρισκον*. Dvojhláska však může augment i pohlcovat (proto je možný i tvar *εὐρισκον*).

- b) Počáteční kmenová dvojhláska *αι-* a počáteční kmenové *α-* dávají s augmentem *η-*, např. *ἄδω zpívám, v imperfektu ἤδων*. Počáteční kmenové *ο-* se dlouží na *ω-*, např. *οἰκτεῖρα lituji, impf. ᾠκτεῖρον*.
- c) Počáteční kmenové *ο-* se dlouží na *ω-*, např. *ὀργίζω rozčiluji, impf. ᾠργίζων*.
- d) Počáteční kmenové *ι-* a *υ-* se dlouží na *ῖ-* a *ῦ-*. Např. *ἱκετεύω snažně prosím, impf. ἱκέτευον; ὑβρίζω jedním způsobem, impf. ὑβρίζων*.
- e) Některá slovesa mají výjimečně v augmentu *ει-*, např. *ἔχω mám, impf. εἶχον*.
- f) Je-li počáteční kmenová samohláska dlouhá již v přítomtu (tj. *η-, ι-, υ-, ω-*), pak augment pohlcuje, např. *ἦκω přicházím, jsem tu, impf. ἦκον*.

Tato pravidla pro augment ve tvarech imperfekta platí rovněž pro indikativ aorista a plusquamperfekta (k němu viz lekcí 24).

Aorist

4. Aorist vyjadřuje **dokonavý děj**. Stejně jako u imperfekta, také v indikativu aoristu vystupuje před kmenem augment (jiné způsoby než indikativ jsou vždy bez augmentu). Indikativ aoristu aktiva se tvoří pomocí augmentu a přípon připojených k aoristnímu kmeni zakončenému v indikativu na *-οα* (3. os. sg. má zakončení *-οε*):

	INDIKATIV		IMPERATIV	
1. OS.	ἐ-παιδευ-ο-α	<i>vychoval jsem</i>	παιδευ-ο-ον	<i>vychovej!</i>
2. OS.	ἐ-παιδευ-ο-α-ς	<i>vychoval jsi</i>	παιδευ-ο-α-τω	<i>at vychová!</i>
3. OS.	ἐ-παιδευ-οε(ν)	<i>vychoval</i>		
			παιδευ-ο-α-τε	<i>vychovejte!</i>
			παιδευ-ο-α-ντων ^c	<i>at vychovají!</i>
				INFINITIV: παιδευ-οαι [†] <i>vychovat</i>

5. V aoristu sloves, jejichž prezentní kmen končí (nebo původně končil) na **souhlásku raženou** (tj. u sloves s prezentním kmenem na *-κ-, -γ-, -χ-, -τ-*; *-π-, -β-, -φ-, -πτ-*; *-τ-, -θ-, -ζ-*), dochází při styku s aoristním příznakem *-ο-* k týmž změnám jako ve futuru (srov. lekcí 5.7). Např. *πράττω činím, aor. ἔπραξα; γράφω píši, aor. ἔγραψα; βλάπτω škodím, aor. ἔβλαψα; πείθω přemlouvám, aor. ἔπεισα; ὀρίζω vymezuji, aor. ᾠρίσα*.

^a K tvarům imperfekta a aoristu aktiva viz NNV 262. K augmentu viz NNV 247–9, SM 428–38. K různým podtypům aoristu viz NNV 274–6 (slovesa ražená), NNV 287 (slovesa plymná/nosová), NNV 279–80 (aorist II.).

^c V poklasické řečtině je ve 3. os. pl. imperativu aoristu běžná koncovka *-οάτων*.